بەش/ کوردی

کۆلێژ/ پەروەردە

زانکۆ / سەڵاحەددین

بابەت/ ڕێزمانی بەراورد

پەرتووکی کۆرس – قۆناغی چوارەم

ناوی مامۆستا/ پ.ی.د. حاتم ولیا محمد

ساڵی خوێندن: ٢٠٢٢ ـ ٢٠٢٣

پەرتووکی کۆرس
Course Book

١. ناوی کۆرس	کۆرسات
٢. ناوی مامۆستای بەرپرس	پ.ی. د. حاتم ولیا محمد
٣. بەش/ کۆلێژ	کۆلێژی پەروەردە / بەشی کوردی
٤. پەیوەندی	ئیمێڵhatam.muhammad@su.edu.krd ژمارەی تەلەفۆن: ٠٧٥٠٤٥١٤٧٦٥

٥. یەکەیخوێندن(بە سەعات) لە هەفتەیەکدا	تیۆری: ٣ ×٢ = ٦
٦. ژمارەی کارکردن	لە هەفتەیەکدا سێ ڕۆژ: دوو شەممە ٣ کاتژمێر: ١٠،٥ – ١٢،٥ سێ شەممە ٣کاتژمێر: ١٠،٥ – ١٢،٥ چوار شەممە: ٣کاتژمێر ٩،٥ –١١،٥
٧. کۆدی کۆرس	ــــ
٨. پرۆفایەلی مامۆستا	پرۆفایلی مامۆستا ناوی سیانی : د.حاتەم ولیا محەمەد نازناوی زانستی: پرۆفیسۆری یاریدەدەر ئیمێڵ: hatam.muhammad@su.edu.krdژمارەی مۆبایل: ٠٧٥٠٤٥١٤٧٦٥ ئەو پروانامانەی کە بەدەستمهێناوە: ١- بەکالۆریۆس زمان و ئەدەبی کوردی/ زانکۆی سەلاحەدین(١٩٩٦ – ١٩٩٧) ٢- ماستەر – ڕستەسازیی/ زانکۆی سلێمانی (٢٠٠٠ – ٢٠٠١) ٣- دکتۆرا – ڕستەسازیی/ زانکۆی سەلاحەدین(٢٠٠٦ – ٢٠٠٧) پسپۆریی: زمانەوانیی – ڕستەسازیی کۆی خزمەت: ٣١ساڵ: خزمەتی زانکۆیی: ٢٥ساڵ لەناو زانکۆ: ٦ ساڵ لة دەرەوەی زانکۆ ئەو بابەتانەی کە وتوومەتەوە: - لە بەکالۆریۆس: ڕێزمان، ڕستەسازیی، دیالێکت، کتێبخانەو ڕێبازی لێکۆڵینەوە، زمانەوانی، تێرمێنۆلۆجی بە زمانی ئینگلیزی، مۆرڤۆلۆجیی ٢- لە خوێندنی باڵا(ماستەر):مۆرفۆلۆجیی، ریزمانی بەراورد، دیالێکتۆلۆجیی سەپەرشتی خوێندنی باڵا: (٥ قوتابی ماستەر)

	دوو قوتابی دکتۆرا ١ – ژیان عبـدالله محمد، ناونیشـانی نـامەکەی: ڕسـتە و رۆڵی لە کردەی پەیوەندیکردندا ٢ – بنـار عبـدالجبار جمیـل، ناونیشـانی نـامەکەی: کاراکتەرە ریزمانی بەراوردی و سـیمانتیکییەکانی کـردار لە زمانی کوردییدا. تاوتوێکردنی نامەی ماستەر و دکتۆرا: ١- ماسـتەر (١٦ نـامە) لە زانکۆکـانی سـەڵاحەددین و سلێمانی و دهۆک ٢- دکتۆرا (١ نامە) لە زانکۆی سلێمانی تـــوێژینەوەی زانســـتیی: ئەوتـــوێژینەوانەی کە بڵاوکـرانەتەوە یـان ڕەزامەنـدی بڵاوکراوەیـان وەرگیـراوە: (پێـنج لێکـۆڵینەوە لە گۆڤـارە ئەکادیمییەکـانی زانکـۆی سـەڵاحەددین و زانکـۆی بەغـدا و زانکـۆی ڕاپەڕیـن، بەم ناونیشانانەی خوارەوە) ١ – رۆنانی ڕستەی سادە لە زمانی کوردییدا (تاک) ٢ – جۆر و رەهەندەکانی واتا (تاک) ٣ – پێکهێنانی زانیاری و کردە قسەییەکان(هاوبەش) ٤ – هەنـدێ لە تـایبەتییە بنەڕەتییەکـانی ڕستەسـازیی کوردی (هاوبەش) ٥ – پـۆلینکردنی ئاوەڵنـاو لە زمـانی کوردییـدا، بەپێـی بۆچوونەکـانی(یۆخین سـپلیت و هۆنـدس نۆرشـــە) (هاوبەش)
٩. وشە سەرەکیەکان	ڕێزمان، ڕیزمانی بەراورد، بەشکانی ئاخاوتن،زمانی ئینگلیزی، ڕستە، فرێز، ڕۆنان، فرێزی ناوی، فرێزی کاری، فرێزی بەند، فرێزی ئاوەڵناوی، دەق، شەقبوون، نیمچە شەقبوون، ڕیزبوون، نواندن، کەوانەکردن، هێڵکاری درەختی، یاساکانی رۆنانی فرێز، تەواوکەر، سەربار، ئاوەڵگوزارە، ریزمان ، بەرهەمهێنان، گوێزانەوە، چۆمسکی، پەیوەندی ئاسۆیە، پەیوەندی ستوونی، هتد

١٠. ناوەرۆکی گشتی کۆرس:
بابەتی ریزمانی بەراوردیەکێکە لە بابەتە گرنگەکانی بواری زمان و رێزمان، خودی ڕێزمانیش زانستێکە مامەڵە لە گەل رۆنانی ناوەوەی وشە و ڕستەکاندا دەکات و لێکدانەوەش بۆ بەدەرکەوتنی هەر هەموو فۆرماتیڤەکان(توخمە پێکهێنەرەکانی وشەکان ورستەکان)دا دەکات ئەم بابەتە بەپێی چەند بۆچوونێکی جیاواز لە رۆنانی وشە ورستەکانی ئەو زمانانە دەکۆڵیتەوە کە لە یەک خێزانزمانن و رۆنانی وشەکان و ڕستەکان دەکاتە ئامانج، چونکەڕێزمان بەرنامەیەکی گرنگە بۆ لێکۆڵینەوە لە چۆنیەتی پێکهاتنی وشەکان ڕستەکانی زمان،

١١. ئامانجەکانی کۆرس

ئامانجی گشتی

١ـ بەرهەمهێنانی نەوەیەکی نوێی شارەزا بە زانستە نوێیەکانی لێکۆڵینەوە و تێگەیشتن لە فرەیی ئاراستەکانی لێکۆڵینەوە و تێگەیشتن لە نرخ و بەهای زمان بەگشت و ریزمانی بەراورد بەتایبەتی.
٢ـ لەم ڕێگەوە بەرەوپێشبردن و دەوڵەمەندکردنی ڕۆشنبیری نەتەوەیی و بەرزکردنەوەی ئاستی گەیاندنی پەیام لە ناوەندەکانی خوێندن و لە سەکۆکانی ڕۆشنبیریی و ڕاگەیاندن و لە تەواوی کەناڵەکانی دیکە بە گشتی.

ئامانجی تایبەتی

١ـ ئاشناکردنی قوتابی بەو بابەتە ریزمانیانەی کە لە پرۆگرامدا بۆ ئەو قۆناغە دیاریکراوە.
٢ـ ڕاهێنانی قوتابی بۆ چۆنیەتی سوود وەرگرتن لە تەکنیکە نوێیەکانی لێکۆڵینەوە لەسەر ئاستی زانکۆکانی دونیا .
٣ـ ئاشنابوونی قوتابی بە شێوازە کاریگەرترەکان و بەهرەمەندبوونی لەوەی کەوا بە جوانترین شێواز لە ئایندەدا پرۆگرامەکانی خوێندن پێشکەشی قوتابییەکانی خۆی بکات.

١٢. ئەرکەکانی قوتابی
ئامادبوونی قوتابی لە وانەکاندا و پابەندبوونی بە ڕێنماییەکانی وانەبێژی و ناو پۆلدا، بەجۆرێك لەسەر قوتابی پێویستە ڕۆژانە بەشدار بێت لە چالاکی ناو پۆل و بەگوێرەی پێویست ڕاپۆرت ئامادە بکات و لە تاقیکردنەوەکاندا بوونی هەبێت.

١٣. ڕێگەی وانە ووتنەوە
بەکارهێنانی داتاشۆ و پاوەرپۆینت و تەختەڕەش، و بەکارهێنانی دەفتەر و کتێب پێدانی کۆرسبووکی بەشێک لەو بابە گرنگانەی کە پێویستن بۆ قوتابی.

١٤. سیستەمی هەڵسەنگاندن
ئەنجامدانی دوو تاقیکردنەوە، هەر یەکەیان لەسەر بیست، واتە نمرەی کۆشش چل، و لە کۆتایی ساڵیشدا تاقیکردنەوە لەسەر شەست ئەنجام دەدرێت.

١٥. دەرئەنجامەکانی فێربوون
ڕێزمان بەگشتی و رێزمان بەتایبەتی یەکێکە لە بابەتە هەرە گرنگەکانی زمانی کوردی بەجۆرێك لە بواری پرۆگرامی قوتابخانەکان ئەم بابەتە زۆر گرنگە و هەمیشە قوتابی پێویستی پێیەتی، بۆیە لێرەدا زۆر بە وردی و بە بەستنەوەی بابەتی پەرتووکی قوتابخانەکان لەگەڵ بابەتی نێو زانکۆ، تاکو قوتابی کاتێ زانکۆ تەواو دەکات، هەست بە نامۆیی نەکات، بەڵکو بزانێت کە تەواوکارییەك هەیە لەنێوان زانکۆ و قوتابخانە.

سەرچاوەکانی بابەتی ڕێزمانی بەراورد

(أ) به زمانی کوردی:

١. کوردستان موکریانی (١٩٨٦) ریزمانی بەراوردی ڕستەی سادە.
٢. محمدی مەحوی(٢٠٠٠) ڕستەسازی کوردی، زانکۆی سلێمانی.
٣. دیار علی کمال(٢٠٠٢) ڕێزمانی کوردی:ڕوانگەیەکی بەرهەمهێنان وگوێزانەوە، نامەی ماستەر، زانکۆی سەڵاحەدین.
٤. حاتم ولیا محمد(٢٠٠٠) فرێزی ناوی و فرێزی کاری لە دیالێکتی کرمانجیی ژوورووددا، نامەی ماستەر، زانکۆسلێمانی.
٥. عەبدوڵلا حوسێن رەسوڵ(٢٠٠٥) پوختەیەکی وردی ڕستەسازی کوردی،
٦. کتێبی گیرفان، وەزارەتی رۆشنبیری.
٧. عیرفان مستەفا حەمە ڕەحیم(٢٠٠٢) ڕستەی ئاوێتە لە زاری سلێمانی و هەورامیدا، نامەی ماستەر، زانکۆی سلێمانی.
٨. وریا عمر امین(٢٠٠٤) چەند ئاسۆیەکی تری زمانەوانی، بڵاوکراوەی ئاراس، ژمارە ٢٢٩، چاپی یەکەم ، هەولێر.
٩. تاڵیب حوسێن عەلی ا(٢٠١٤) هەندێ لایەن لە پەیوەندی نێوان ڕستە و واتا لە کوردیدا، چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر.
١٠.تاڵیب حوسێن عەلی ب(٢٠١٤) زانستی زمان و زمانی کوردی، چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر.
١١.حەمید ساڵح محەمەد(٢٠١٤) ڕستەسازی و سیمانتیکی جەختکردن لە زمانی کوردیدا،نامەی ماستەر،زانکۆی سەڵاحەدین
١٢.کاروان عومەر قادر(٢٠٠٨) ڕستەی باسمەند لە زمانی کوردیدا،چاپی یەکەم،چاپخانەی تیشک، سلێمانی.
١٣.محمد معروف فتاح (١٩٨٧) زمانەوانی سەرەتایەک لە زمانەوانی بە کەرەسەی کوردی، ؟
١٤.محمد معروف فتاح (٢٠١١) ، زمانەوانی، چاپی سێیەم ، چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر.
١٥.محەمەدی مەحوی و نەرمین عومەر ئەحمەد(٢٠٠٤) مۆدێلی ڕێزمانی کوردی چاپخانەی ژیر، سلێمانی.
١٦.رێزمانی بەراورد، ساجیدە عبداللە فەرهادی و شلێر رسول بەرزنجی(٢٠٢١)

گۆڤار و ڕۆژنامە:

١٧.حاتم ولیا محمد (٢٠١٢) ، رۆنانی ڕستەی سادە، گۆڤاری الاستاذ، ژمارە ٢٠٠، ٢،ل ٢٠٩ -٢٢٥، بەغدا.
١٨. حاتم ولیا محمد و ئازاد عزیز سلێمان(٢٠١٥) هەندێ لە یاسا بنەڕەتییەکانی ڕستەسازیی کوردیی، گۆڤاری زانکۆی ڕاپەڕین

(ب) به زمانی عەرەبی:

١٦. النظرية النحوية (٢٠٠٩) جيفري بوول، ت: مرتضى جواد باقر،المنظمة العربية للترجمة،بيروت

(پ) به زمانی فارسی:

١٢. مهری باقری (١٣٨٤) مقدمات زبان شناسی ، نشره قتره، چاپ هشتم، تهران.

١٣. محمد رضا باطنی (١٣٩٠) زبان و فکر، تهران

(ت) به زمان ئینگلیزی:

14 - Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax.* Cambridge, MA: MIT Press.

15 - Jong-Bok Kim and Peter Sells (2007) English Syntax: An Introduction, center for the study of language and information.

17 - Sag, Ivan A. Sag and Thomas Wasow and Emily M. Bender. (2003), *Syntactic Theory: A Formal Introduction*. Stanford: CSLI Publications.

18 - Baker, C.L. 199. *English Syntax*. Mass.: MIT Press.

19- Fattah, M,M.(1997) A Generative grammar of Kurdish

١٧. بابەتەکان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
پرۆگرامی رێزمانی بەراورد بۆ قۆناغی چوارەم ساڵی خوێندنی ٢٠٢٢-٢٠٢٣ هەفتەی ١/ خستنە ڕووی پرۆگرام (کۆرس بووك) و دەروازەیەك لە بابەتریزمانی بەراورد هەفتەی٢/ زاراوەی ریزمانی بەراورد)، سەرهەڵدانی ریزمانی بەراورد (میژوو، شوێن، هۆ) هەفتەی٣ / پێناسەی رێزمانی بەراورد ، گرنگیی ریزمانی بەراورد چییە؟) هەفتەی ٤ / بەشەکانی ئاخاوتن، هەندێ لە تایبەتییە بنەڕەتییەکانی ڕستەسازی کوردی هەفتەی٥ / ڕێگاکانی نواندنی ڕستە هەفتەی ٦ /ڕێگاکانی نواندنی ڕستە هەفتەی٧ /ڕستەو دەق هەفتەی٨ / ڕۆنانی ڕستەی کوردی	پ.ی.د. حاتم ولیا محمد

<table>
<tr><td></td><td>هەفتەی٩ / فرێزو جۆرەکانی فڕێز و یاساکانی دروستبوونیان

هەفتەی١٠/ فرێزو جۆرەکانی فڕێز و یاساکانی دروستبوونیان

هەفتەی١١ / فرێزو جۆرەکانی فڕێز و یاساکانی دروستبوونیان

هەفتەی١٢/ تاقیکردنەوە لەسەر (٢٠)
هەفتەی١٣ / ڕستەو کەرەستەکانی ڕستە
هەفتەی١٤/ جۆرەکانی ڕستە لەڕووی ناوەرۆکەوە
هەفتەی١٥ / جۆرەکانی ڕستە لەڕووی ناوەرۆکەوە
هەفتەی١٦/ جۆرەکانی ڕستە لەڕووی فۆرمەوە

هەفتەی١٧/ جۆرەکانی ڕستە لەڕووی فۆرمەوە
هەفتەی١٨/ جۆرەکانی ڕستە لەڕووی فۆرمەوە
هەفتەی١٩ پێداچوونەوەی هەندێ لە بابەتەکان
هەفتەی٢٠/ تاقیکردنەوە لەسەر (٢٠)
هەفتەی٢١ / پەیوەندیی ئاسۆیی و ستوونیی
هەفتەی٢٢/ ڕستەی شەقبوو
هەفتەی٢٣/ ڕستەی نیمچە شەقبوو
هەفتەی٢٤/ سەرەتایەک بۆ ڕێزمانی بەرهەمهێنان و گوێزانەوە.
هەفتەی ٢٥/ دووبارەکردنەوەی هەمان بابەت</td></tr>
<tr><td></td><td>١٨. بابەتی پراکتیک / سەرەرای ئەوەی کە قوتابیەکان بەشداری دەکەن لە بابەتەکاندا بەڵام لە قۆناغی سێیەمدا هەموو ئەو بابەتانەی کە لە پۆلی دوو تا ڕاددەیەک بە تیۆریی وەریگرتووە بە پراکتیکیی دەیانخوێنێت</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">١٩. تاقیکردنەوەکان
١ـ زاراوەی ریزمانی بەراورد چییە؟
٢ـ گرنگی ریزمانی بەراورد چییە؟ یان بۆچی ریزمانی بەراورد دەخوێنین؟
٣ـ رۆڵی ڕستە لە ریزمانی بەراورددا چییە؟
٤.یاسا بنەڕەتییەکانی ڕستەسازیی کوردیی چین؟ بە نمونەوە ڕونیان بکەرەوە
٥- ئەم ڕستەیەیخوارەوە بە یەکێک لە ڕێگاکانی نواندنی ڕستە شیبکەرەوە:
((من ئەم کتێبەم بۆ ئێوە نوسیووە.))
٦- پێناسەی فرێزی ناوی بکە و بەنمونەوەش دیارخەرەکانی پێشەوە و دواوەوەی ئەم جۆرە فرێزە دیاری بکە
٧- بە نموونەوە رۆنانی فرێزی کاری رونبکەرەوە
٨- بەنمونەوە رۆنان و ئەرکەکانی فرێزی بەند رونبکەرەوە
٩- گرنگی رۆنانی فرێز چییە بۆ رۆنانی ڕستە؟
١٠ – جۆرەکانی ڕستە لەڕووی ناوەرۆکەوە بژمێرەو بەنمونەوەش یەکێکیان ڕونبکەرەوە
١١- بەنمونەوە جیاوازی نێوان سەربارو تەواوکەر رونبکەرەوە
١٢- بەنمونەوە رۆنانی ڕستەی لێکدراو رونبکەرەوە
١٣- پێناسەی ڕستەی ئاڵۆز بکە و نمونە بۆ جۆرەکانی پاڕستە بهێنەرەوە
١٤- بە نمونەوە باس لە رۆنانی رستەی شەقبوو بکە</td></tr>
</table>

١٥- به نمونەوه باس له رۆنانی رستەی نیمچه شەقبوو بکه ١٦- بەنمونەوه باس له پەیوەندی و جیاوازی نێوان رۆنانی ڕستەو رۆنانی دەق بکه ١٧- بنەما سەرەکییەکانی ڕیزمانی بەرهەمهێنان و گوێزانەوه چییه؟
٢٠. تێبینی تر ڕستەسازی یان هەر بابەتێکی تر، تەنیا زانیاری سەرەتایی دەداته قوتابی، بەو واتایەی لەسەر قوتابی پێویسته به دوای سەرچاوەی تر و خوێندنەوەی بابەتی دەرەکی بگەڕێت، واته نابێت تەنیا خۆی به بابەتی نێو پۆل ببەستێتەوه.
٢١. پێداچوونەوەی هاوەڵ